

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

زمان، دیار یا قوت سرخ

تاریخچه، آثار تاریخی، ام‌زادگان، نسخ خطی مدرسه جعفریه، مراکز آموزشی،
محصولات کشاورزی، چهره‌های آثار، مناسبت‌های ملی و مذهبی، امکانات رفاهی، دفاع
مقدس، حریم، جغرافیه، گردشگری

دکتر علی اکبر عباسی

استادیار گروه تاریخ دانشگاه اصفهان

زهان؛ دیار یاقوت سرخ

سرشناسه : عباسی، علیاکبر، ۱۳۵۰ -
عنوان و نام پدیدآور : زهان، دیار یاقوت سرخ : تاریخچه، آثار تاریخی... /تألیف علیاکبر عباسی؛ ویراستار مونا فاطمینژاد
مشخصات نشر : بیرجند: صبح امروز، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری : ۴۹۱ ص
شابک : 978-622-99504-4-9
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه: ص ۳۹۰.
موضوع : زهان
موضوع : Zahan (Iran)
رده بندی کنگره : DSRT۰۹۱ / ۵۳ع۳ ۱۳۹۷
رده بندی دیویی : ۹۵۵/۱۰۵۳
شماره کتابشناسی : ۵۴۳۱۱۷

مؤلف : دکتر علی اکبر عباسی (استادیار گروه تاریخ و اسناد سفهان)

ویراستار: مونا فاطمی نژاد

طراح جلد و صفحه آرا: محمدعلی نریمانی

ناشر : صبح امروز

نوبت چاپ : اول - ۱۳۹۷

لیتوگرافی و چاپ : چاپ و نشر امروز خراسان جنوبی ۳۲۴۴۴۵۲۴ - ۵۶

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۵۰۴-۴-۹

شمارگان : ۱۰۰۰ جلد

قیمت : ۳۰/۰۰۰ تومان

انتشارات صبح امروز

بیرجند - خیابان مدرس - مدرس ۲۲ - پلاک ۲۷۸ - واحد ۲
تلفن : ۰۵۶-۳۲۴۴۴۵۲۴ ایمیل : nashremrooz@gmail.com

۱۶۵	تاریخچه شهر کهن زهان
۱۶۶	وجه تسمیه زهان
۱۶۷	موقعیت زهان در نیمه‌ایستادگی کشوری
۱۶۸	جایگاه زهان در منابع تاریخی و جغرافیایی
۱۶۹	اهمیت یافتن زهان در عهد صفوی
۱۷۰	ذکر نام زهان در کتب وقفی عهد افشاریان
۱۷۱	اوج گیری موقعیت زهان در عهد قاجاری
۱۷۲	وضعیت زهان در دوره رضاشاه
۱۷۳	شرایط زهان از دید سیاح اتریشی در عهد پهلوی
۱۷۴	نمود سیاست کشف حجاب رضاشاه در زهان
۱۷۵	نماد شعور سیاسی زهانی‌ها در دوران نخست‌وزیری مصدق
۱۷۶	مسافرت محمد رضاشاه به سر رود افین
۱۷۷	نقش و جایگاه زهانی‌ها در انقلاب اسلامی
۱۷۸	منابع و مأخذ
۱۷۹	فصل دوم: بررسی آثار تاریخی بخش زهان خراسان جنوبی
۱۸۰	اهمیت بررسی آثار تاریخی در روشن شدن هویت بومی و ملی
۱۸۱	تنوع آثار تاریخی در بخش زهان
۱۸۲	مساجد
۱۸۳	مسجد جامع افین
۱۸۴	مسجد جامع زهان
۱۸۵	کاروانسراها
۱۸۶	مقابر
۱۸۷	مزار امامزاده عمر بن داوود

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار
۱۵	فصل اول: تاریخچه شهر کهن زهان
۱۵	وجه تسمیه زهان
۱۶	موقعیت زهان در نیمه‌ایستادگی کشوری
۲۰	جایگاه زهان در منابع تاریخی و جغرافیایی
۲۲	اهمیت یافتن زهان در عهد صفوی
۲۳	ذکر نام زهان در کتب وقفی عهد افشاریان
۲۳	اوج گیری موقعیت زهان در عهد قاجاری
۲۵	وضعیت زهان در دوره رضاشاه
۲۵	شرایط زهان از دید سیاح اتریشی در عهد پهلوی
۲۶	نمود سیاست کشف حجاب رضاشاه در زهان
۲۸	نماد شعور سیاسی زهانی‌ها در دوران نخست‌وزیری مصدق
۳۴	مسافرت محمد رضاشاه به سر رود افین
۳۸	نقش و جایگاه زهانی‌ها در انقلاب اسلامی
۴۳	منابع و مأخذ
۴۷	فصل دوم: بررسی آثار تاریخی بخش زهان خراسان جنوبی
۴۸	اهمیت بررسی آثار تاریخی در روشن شدن هویت بومی و ملی
۴۸	تنوع آثار تاریخی در بخش زهان
۴۹	مساجد
۴۹	مسجد جامع افین
۵۱	مسجد جامع زهان
۵۸	کاروانسراها
۶۰	مقابر
۶۰	مزار امامزاده عمر بن داوود

۶۱.....	مقبره خاندان عبدالله خان در قبرستان زهان
۶۱.....	آب‌انبارها
۶۲.....	آسیاب‌ها
۶۶.....	برج‌ها (قلعه‌ها)
۶۸.....	خانه‌های تاریخی
۶۹.....	منابع و مآخذ
۷۱.....	فصل سوم: امامزاده داوود کلاته‌مزار.....
۷۱.....	موقعیت جغرافیایی امامزاده داوود
۷۲.....	نسب امامزاده داوود و آمدنش به قهستان
۷۳.....	ساخت بقعه امامزاده در عهد شاه سلیمان صفوی
۷۷.....	اعتقاد مردم منطقه به امامزاده داوود و زیارت آن
۷۸.....	تخریب حرم امامزاده در زلزله سال ۱۳۷۶ ه.ش و ساخت حرم جدید
۷۹.....	امکانات رفاهی و موقوفات امامزاده
۸۰.....	منابع و مآخذ
۸۱.....	فصل چهارم: تحلیل و بررسی نسخه‌های خطی کتابخانه مدرسه جعفریه زهان
۸۲.....	مدرسه جعفریه زهان؛ مدرسه‌ای با قدمت تاریخی
۸۳.....	کتابخانه مدرسه جعفریه
۸۳.....	تاریخچه شهر کوچک زهان در حواشی نسخ خطی
۸۴.....	سنگ‌شناسی و تکرار حوادث غیرمترقبه
۸۵.....	شیب‌های زمین
۸۶.....	نمودار موقعیت نسبی کتابخانه
۸۷.....	تاریخ تأسیس مدرسه جعفریه
۸۹.....	تاریخ تحریر نسخ خطی مدرسه جعفریه
۹۱.....	دوره‌های تاریخی تفکیک نسبی به مدرسه علمیه زهان
۹۱.....	نمودار زبان علمی نسخ خطی موجود در کتابخانه
۹۴.....	منابع و مآخذ
۹۷.....	فصل پنجم: مراکز آموزشی زهان از گذشته تا امروز
۹۷.....	دبستان‌های زهان؛ از شوکتی تا پاسداران انقلاب
۹۷.....	تأثیر تأسیس مراکز آموزشی در رشد فرهنگی زهان
۹۸.....	تأسیس نخستین دبستان در زهان
۱۰۱.....	ساختمان‌های دبستان زهان
۱۰۷.....	نخستین مدیران دبستان زهان
۱۱۱.....	معلمان دبستان زهان در دهه‌های نخستین
۱۱۳.....	نام‌های دبستان زهان از بدو تأسیس تا امروز
۱۱۴.....	تعداد دانش‌آموزان دبستان زهان در دهه‌های نخستین
۱۱۷.....	عکس‌العمل اهالی زهان در برابر تأسیس دبستان به سبک جدید
۱۲۱.....	بازرسی از نحوه آموزش در دبستان زهان
۱۲۱.....	نحوه برگزاری امتحانات در دبستان
۱۲۲.....	آموزش دختران در دبستان زهان
۱۳۳.....	نوع نوشت‌افزار دانش‌آموزان در ابتدای تأسیس دبستان

۱۲۵	برنامه درسی و نظم و انضباط در دبستان
۱۳۰	نماز جماعت در دبستان
۱۳۱	نکته‌های ویژه از دبستان قدیمی زهان
۱۳۲	مدرسه راهنمایی زهان؛ از راهنمایی نادر تا راهنمایی شهید مفتاح
۱۳۸	دبیرستان پسرانه نادر، پسرانه شهید رجایی و دخترانه مرحوم کلینی
۱۳۸	نخستین تکاپوها برای تأسیس دبیرستان در زهان
۱۳۹	راهیابی نخستین فارغ‌التحصیلان دبیرستان زهان به دانشگاه
۱۴۱	ورزش‌های مورد علاقه دانش‌آموزان دبیرستان زهان
۱۴۲	تغییر رشته دبیرستان شهید رجایی و دلایل آن
۱۴۳	تأسیس دبیرستان دخترانه کلینی
۱۴۴	دانشگاه پیام نور زهان
۱۴۶	مدرسه علمیه جعفری زهان
۱۴۶	دلایل تأسیس مدرسه علمیه جعفریه در زهان
۱۴۷	راهد فعال بودن مدرسه جعفریه زهان در طی قرون متمادی
۱۴۸	ساختمان‌های مدرسه جعفریه زهان
۱۵۰	رؤسای مدرسه علمیه زهان
۱۵۲	دانش‌آموختگان مدرسه علمیه زهان
۱۵۳	منابع و مآخذ
۱۵۵	فصل هشتم: محصولات کشاورزی و حیات وحش زهان در گذر زمان
۱۵۵	توت
۱۶۲	زرشک
۱۶۲	قدست تولید انواع زرشک
۱۶۴	چگونگی توسعه زرشک در زهان
۱۷۶	زرعفران
۱۷۹	سایر محصولات کشاورزی
۱۸۲	نظام تقسیم آب در زهان
۱۸۸	مراسم جو روب
۱۹۲	کشاورزی دیم
۱۹۹	حیات وحش
۱۹۹	تغییر تدریجی وضعیت وحش در زهان از هشتاد سال پیش تا امروز
۲۰۶	نگاهی به چگونگی ناباب شدن پلنگ در کوهستان‌های اطراف زهان
۲۱۳	فراز و نشیب حمله گرگ‌ها به گوسفندان در منطقه زهان
۲۱۶	شکار پناهی جوجه‌تیزی توسط اهالی زهان
۲۱۹	زیاد شدن بی‌رویه شغال‌های منطقه زهان در دهه‌های اخیر
۲۲۰	پرندگان در زهان
۲۲۶	بررسی برخی از دیدگاه‌های مردم زهان دربارهٔ خرنندگان
۲۲۸	پوشش گیاهی مراتع و دشت‌های زهان
۲۲۸	زهان؛ سرزمین انواع بادها
۲۲۹	منابع و مآخذ
۲۳۳	فصل نهم: چهره‌های ماندگار

٢٣٤	محمد حسين زهاني قانتي
٢٣٥	حاج شيخ محمد صادق اوحدي زهاني
٢٣٧	محمد باقر ضيائيان احمدی
٢٣٨	سيد ولي الله موسوي
٢٣٩	حسين اميني
٢٤٠	مهدی سياری
٢٤٢	ظاهر موهني
٢٤٣	علي اکبر سياري
٢٤٤	محمد عباسي
٢٤٨	عباس ديدبان
٢٥٠	غلام عباس جعفري
٢٥٣	حميد رضا زهاني
٢٥٤	وحيد دليري زهان
٢٥٦	منابع و مأخذ
٢٥٧	فصل هشتم: مناسبتهای مذهبی، محلی، ملی و محلات زهان
٢٥٧	اسم عزاداری اباعبدالله الحسين (ع) در زهان
٢٦٥	سفره رزني مشهد، کربلا و مکه و مدینه
٢٦٠	مراسم عزاداري در زهان
٢٧١	اسم ملا نصر در زهان
٢٧٣	برگزيان نماز جمعه در زهان
٢٧٤	برگزار نماز جمعه در زهان
٢٧٥	جشن های سياسي، مذهبي، رزمي
٢٨٠	برخی رسوم محلی، ضرب المثل ها، بازی های محلی و راهورسم عاشقی در زهان
٢٨٠	آيين بُري کردن (تيدن پس يوسفان)
٢٨٢	آيين طبخ و صرف غذا در زهان
٢٨٥	تحليل ارجاع گفتار و ضرب المثل ها، معاني به پير قديم
٢٨٦	ذکر نام عاميانه زهان در يک دو سه عاميانه پير چنده
٢٨٦	بررسی راهورسم عشق و عاشقی در زهان ديروز زهان امروز
٢٨٩	بازی های محلی زهان
٢٩٠	پيشينه پرداختن به هنر موسيقي در زهان
٢٩١	محلات زهان
٢٩٣	گروه های اجتماعي در زهان قديم
٢٩٧	منابع و مأخذ
٢٩٩	فصل نهم: امکانات شهر زهان
٣٠٠	تاريخچه تأسيس و فعاليت درمانگاه زهان
٣٠٠	چگونگي تأسيس درمانگاه در زهان
٣٠٤	نخستين پزشکان درمانگاه زهان
٣٠٧	انس دکتر کمال هندي با زهاني ها
٣١١	پزشکان پاکستانی و بنگلادشی در زهان
٣١١	پزشکان درمانگاه زهان در سال های اخير

۳۱۳	کارمندان و بهاران درمانگاه زهان
۳۱۴	افتتاح اورژانس در شهر زهان
۳۱۴	لوله کشی آب شرب بهداشتی در زهان
۳۱۶	جهاد سازندگی و دگرگونی های بهداشتی در روستا
۳۱۷	برقرسانی به زهان در نخستین سال های بعد از پیروزی انقلاب اسلامی
۳۲۲	پروژه گازرسانی به زهان از آغاز تا انجام
۳۲۳	حرف، مشاغل و پیشه ها در زهان
۳۲۶	شرکت تعاونی مصرف روستایی و شهری در زهان
۳۲۷	نیروی امنیتی زهان؛ از ژاندارمری تا پلیس شهری
۳۲۷	جایه جایی های مکان پاسگاه زهان قدیم و تغییرات اداری و سازمانی
۳۲۹	سربازگیری در زهان
۳۳۱	نظام اری زهان؛ از شورای روستا تا شورای شهر
۳۳۳	راه ها، زهان
۳۳۷	ادین و سالیان نقلیه مدرن در زهان
۳۴۲	ساخت حمام در زهان از دیرباز تا امروز
۳۴۲	حمام های قدیم
۳۴۴	حمام کوچ طلیخ
۳۴۵	ویژگی مشرب درب حمام گلخین
۳۴۵	گازگرفتگی در حمام زهان
۳۴۶	توجه به رفاه مشترک
۳۴۷	شرکت تعاونی نفت زهان
۳۴۹	تأسیس پمپ بنزین در زهان
۳۵۱	تاریخچه تأسیس بانک در زهان
۳۵۲	روئای بانک صادرات زهان از سال ۱۳۰۶ ه.ش. تاکنون
۳۵۲	تغییرات ساختمانی و اداری در بانک زهان پس از زلزله سال ۱۳۶۶ ه.ش.
۳۵۴	پست، تلگراف، تلفن و تلویزیون
۳۵۸	هواشناسی زهان
۳۵۹	ورزشگاه شهر جدید زهان
۳۶۰	آتش نشانی یکی از نمودهای شهر شدن زهان
۳۶۰	ساخت حسینیه ابوالفضل در شهر جدید زهان
۳۶۱	غسالخانه قدیم و جدید زهان
۳۶۲	منابع و مآخذ
۳۶۵	فصل دهم: جایگاه مردم زهان در دفاع مقدس (جنگ هشت ساله ایران و عراق).....
۳۶۸	تأثیر شروع «جنگ تحمیلی» بر آموزش در مدارس زهان
۳۶۹	مشارکت زهانی ها در تأمین هزینه های جنگ
۳۷۱	اردوهای نظامی در زهان
۳۷۱	فتح خرمشهر و نمود جشن و شادی در زهان
۳۷۴	نمایش اقتدار رزمندگان در مسجد جامع زهان
۳۷۵	شهادت زهان در جنگ هشت ساله
۴۰۳	منابع و مآخذ

۴۰۵	فصل یازدهم: حوادث و رخداد‌های غیر متوقعه در زهان
۴۰۵	سیلاب‌های ویرانگر
۴۰۶	سیلاب اردیبهشت سال ۱۳۶۰ ه.ش
۴۱۳	سیلاب بهار سال ۱۳۷۶ ه.ش
۴۱۵	ساخته زلزله در زهان
۴۱۵	استادی از وقوع زلزله در زهان عهد قاجار
۴۱۷	لرزش‌های پیاپی زهان در سال ۱۳۵۸ ه.ش
۴۱۹	زلزله هولناک سال ۱۳۷۶ ه.ش
۴۲۵	خاطراتی از زلزله سال ۱۳۷۶ ه.ش در زهان
۴۳۵	آه خدا! یا چه جگرسوز است! (خاطره حسین امینی زهان فرزند غلام‌رضا)
۴۳۷	شیون ناجا و درد تحمل‌ناپذیر (خاطره محمد کاجدار)
۴۳۹	مژگان همیشه در قلب منی (خاطره رضا دلیری)
۴۴۱	نجات از خشم زمین (خاطره جواد عباسی)
۴۴۵	زلزله سال ۱۳۹۱ ه.ش
۴۴۶	ماجرای پیدایش یک سنگ هار در زهان
۴۴۷	محرم ملخ و خشک‌سالی
۴۵۰	مهاجرت سانی‌ها به شهرهای بزرگ و مشاغل آنان
۴۵۸	تأسیسات هیئت متوسلین به موسی بن جعفر و حسینیه زهانی‌های مقیم مشهد
۴۶۴	بیت متوسلین جواد الانامه باغستانی‌های مقیم مشهد
۴۶۵	مراکز مذهبی زدهای مقیم بیرجند
۴۶۶	منابع و سآخه
۴۶۹	فصل دوازدهم: جغرافیا، گنجینه‌ها
۴۷۴	زهانی نو بسازیم
۴۷۴	نمایه

پیشگفتار

شهر زهان^۱، در خراسان جنوبی، شهری است کوچک با سابقه‌ای کهن، فرهنگی استوار و فرهیختگانه. این روستای تازه‌شهر شده مهد زرشک ایران و یاقوت سرخی است که شهرت و کثرت آن زارد خاص و عام است. همواره دوست داشتم درباره‌ی زادگاهم زهان^۲ کتابی بنویسم و حدهای آنچنین را در «من» و «هم‌سالان من» و بیشتر از آن در ذهن «نسل قبل از من» بوده و هست، از فرهنگی و اوضاع و احوال این دیار^۳ به قلم آورم و از محو شدن آن با گذشت زمان جلوگیری کنم؛ او ترسیدم ترسیم دست به قلم می‌بریم^۴. در واقع، یکی از رسالت‌های تاریخ شفاهی نگارش مطالبی است که در حال طلوع و غروب است. زلزله‌های زهان و تحولات ایجاد شده در این شهر کوچک، اما باصفا انگیزه‌ی مرا برای نگاشتن کتابی درباره‌ی تاریخ شفاهی و ذکر دگرگونی‌های فرهنگی، اجتماعی، تاریخی، کشاورزی و شهری آن دوچندان می‌کرد. مصاحبه‌هایی پراکنده با افراد مختلف در برهه‌های متفاوت انجام داده بودم؛ اما فرصت مناسب برای گفت‌وگوهای جامع‌ترین مطالب پیش نمی‌آمد تا اینکه در زمستان ۱۳۹۶ ه.ش و بهار و تابستان سال ۱۳۹۷ ه.ش این دست داد.

۱. دکتر محمد مهدی ناصح، از مفاخر ادبی کشور و متولد زهان، درباره‌ی زادگاهش چنین سروده است:

زادم از مادر به تقدیر زمان	در دیار جان که گویندش زهان
این زهان جایی است والا پیش من	جای چون جان خیال‌اندیش من
من در این خطه همی زادم به درد	اول آذر به صبحی سخت سرد

۲. مخصوصاً زهان قدیم که کوچه‌ها، شادابی، فرهنگ ساده، خانه‌های دوست‌داشتنی و سستی آن و طراوتش از صفحه‌ی روزگار محو شده است.

۳. با استفاده از مقدمه‌ی کتاب آن سال تألیف دکتر محمدجعفر یاحقی.

منابع مکتوب و اسناد در خصوص تاریخ زهان بسیار کم و تألیف متنی مستند و مستدل در این باره بس دشوار است، علی‌رغم آنکه در قدیم دانشوران و شخصیت‌هایی اهل قلم داشته است. عالمان این سرزمین در گذشته‌های دور، به هر دلیلی ضرورت نوشتن کتابی درباره زهان حس نمی‌کردند؛ اما امروزه با وقوع زلزله بالای هفت ریشتر (۱۳۷۶ ه.ش) و در پیامد آن تغییر اساسی منطقه مسکونی و منازل زهان، تخریب آثار تاریخی و برخی مکان‌های آموزشی قدیم، همچنین تغییرات اجتماعی و شهری، این لزوم در زمینه‌های مختلف آشکار است.

با وجود آنکه بنا به روایتی، درست یا نادرست، «علاقه به وطن بخشی از ایمان است»^۱ باید در توجه به وطن و دیار خود دیگران را تحقیر و در ستایش خویشتن اغراق کرد؛ زیرا هیچ عقل سلیمی آن را بر نمی‌تابد، همان گونه که تحقیر دیار خویش هم مسبب بدبختی و بی‌هویتی است. بسیاری از افرادی که سابقه فرهنگی و تمدنی خود را تمسخر می‌کنند، در خیانت هم وطنان هم پیش قدم می‌شوند. بنابراین، در این نوشتار سعی کردم از مبالغه و تمجید بی‌رویه پرهیز کنم. درباره زهان خودداری کنم. در واقع، کوشیدم «چیز بر اسناد کهن تکیه نکنم و سیر ز روایات روش^۲ چیزی نیارم»^۳ که در متن علمی و منطقی جایی برای تعصب بیجا نیست. با تمجید بیجا بی‌دلیل و بیرون از حد، نه تنها اعتبار یک دیار قزوینی نمی‌یابد؛ بلکه صاحب آن قلم نیز از احترام و اعتماد رومی افتد.

در اینجا بایسته است در خصوص بایسته‌ها نکاتی ذکر شود. برای بخش‌های مختلف این کتاب، به‌ویژه قسمت‌هایی که عمده و بیش به صد تا صد و پنجاه سال اخیر اختصاص دارد، مثل فصل امکانات زهان یا بخش مراکز آموزشی زهان، از مصاحبه با مسن‌های حاضر در زهان، بیرجند، مشهد و برخی شهرهای دیگر استفاده شده است. البته، مؤلف در فصل‌های مختلف کتاب از خاطرات خود و خانواده و دوستان^۴ هم بهره برده است.^۵ غیر از این، به

۱. حب الوطن من الايمان. درباره صحت و سقم این روایت و تأویل‌های مختلف از آن، کتاب‌های زیادی مخصوصاً در وبگاه‌ها انجام شده است.

۲. منظور از روایات روشن مصاحبه‌های متعددی است که برای تدوین این کتاب انجام شد. درباره این نیز هماهنگ است.

۳. متأثر از مقدمه کتاب *بامداد اسلام* اثر دکتر عبدالحسین زرین‌کوب.

۴. محمد مهدی ناصح.

در دل یاد است هر نقش و نگار
همچو چشم و گوش در دید و شنید

از دم یاد است زنده روزگار
یاد را احساس ما آرد پدید

کسانی هم توجه شد که در دهه‌های پیش در زهان مسئولیتی داشتند یا به هر علتی در زهان بودند و با آن‌هایی مصاحبه شد که در قید حیات بودند و دیدارشان برای نگارنده میسر بود.

فصل سوم تحت عنوان امامزاده داوود کلاته‌مزار و باب چهارم، یعنی تحلیل و بررسی نسخ خطی مدرسه جعفری را مؤلف قبلاً به ترتیب در مجموعه مقالات همایش بین‌المللی امامزادگان (۱۳۹۲ ه.ش) و نشریه ساتین (۱۳۹۵ ه.ش) با تغییرات و حذفاتی چاپ کرده است. در بخش چهره‌های ماندگار سعی شده است از بهترین اثرگذاران بر زهان یا مفاخر زهانی ذکر شود که در استان و کشور درخشیده‌اند.

قدمت کتاب، از عیب و نقص خالی نیست. ممکن است اطلاعاتی در ذهن قدیمی‌ترها بوده که می‌تواند برای بخش‌های مختلف اثر سودمند باشد، اما نتوانستم آن‌ها را پیام چهره‌های ماندگار و تأثیرگذار نامی نیز می‌تواند از این تعداد فراتر باشد. همه این نواقص با نشر کتاب آشکار می‌شود. بازخوانی احتمالی چاپ اول در چاپ دوم کتاب گنجانده خواهد شد. پس از انتشار کتاب، میل‌ها، صرته‌ها، مصاحبه‌ها را به مرکز تاریخ شفاهی در بنیاد پژوهش‌های آستان قدس رضوی نابویه خواهم داد تا مطالب چاپ‌شده از این طریق قابل‌ردیابی باشد. سراسر متن کتاب از تک‌تک افراد نام‌بردار سوم شخص مفرد یاد شده است و حتی برای مفاخر زهان و چهره‌های ماندگار اعم از سیاسی، علمی، ورزشی فعل جمع به کار نرفته است. این شیوه به معنای بی‌احترامی یا اعتنا نکردن موقعیت و اعتبار این عزیزان نیست، بلکه تلاش شده است به همه افراد به یک دید نگاه و برای معرفی‌شان از نام و نام‌خانوادگی آن‌ها استفاده شود. بزرگی افراد از به کارگیری القاب احترام‌آمیز مثل جناب، آقا، ایشان، دکتر، پرفسور و حجت‌الاسلام یا فعل‌های جمع و... به دست نی‌آید. بلکه کارهای مهم و اثربخش این بزرگواران است که اراده پولادیشان را نشان می‌دهد و می‌تواند این راه الگویی دیگران باشند.

در پایان، بر خود لازم می‌دانم از تمام کسانی تشکر کنم که برای تهیه کتاب کمک‌حالم بودند. افرادی که در مصاحبه‌ها وقت گذاشتند و داده‌های ضروری را در اختیار بنده قرار دادند؛ مخصوصاً من‌ترها که به گرمی پذیرایم بودند و باحوصله به سؤال‌هایم پاسخ دادند، اسامی این عزیزان در متن کتاب ذکر شده است. بعضی از این گفت‌وگوها در زمان‌های دور انجام شده است و تعدادی از آنان در این مدت به رحمت خدا رفته‌اند؛ «خداایشان رحمت

کناد و پاداششان را دوچندان گرداناد^۱». با انتشار این کتاب نام آنان جاودانه خواهد ماند و
«...شک نیست که - در عمر تاریخ - برین نوشته بر سال ها بگذرد...»^۲.

علی اکبر عباسی

شهریور ۱۳۹۷ ه.ش

مصادف با ذی الحجه ۱۴۳۹ ه.ق و سپتامبر ۲۰۱۸ م.

دانشگاه اصفهان

www.ketab.ir

۱. متأثر از کلام امام علی (ع) و نثر دکتر سید جعفر شهیدی، نامه ۳۴ نهج البلاغه، ص ۳۰۹.
۲. برگرفته از مقدمه کتاب تاریخ مردم ایران، جلد یکم تألیف دکتر عبدالحسین زرین کوب.